

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

УДК 81'371
ББК 81.0

Ярослав Яремко (Дрогобич)

КОНЦЕПТ ПОЛІТИКА В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У статті розглядається концепт *політика* як багатовимірне ментальне утворення, аналізується його поняттєве й аксіологічне наповнення, на основі когнітивно-дискурсивного підходу характеризуються смислові асоціації, пов'язані з цим концептом.

Ключові слова: концепт, політика, комунікація, смисл, конотація, асоціація.

Базовим концептом політичного дискурсу є *політика*. Його семантичний обсяг надзвичайно широкий, багатокомпонентний і більшою чи меншою мірою структурований. Оскільки за своєю природою він охоплює елементи різних рівнів – макроконцепти і мікроконцепти, між якими у концептосфері теж існують певні родо-видові відношення, доречно кваліфікувати цей інтегральний концепт як мегаконцепт.

Як відомо, концептосфера перебуває постійному русі. Тож звернемо увагу на ті значення і смисли, якими наповнений концепт *політика* в сучасній мовній та мовленнєвій площинах.

На лексикографічному рівні слово *політика* має певні тлумачення: 1) цілі й завдання, що їх ставлять суспільні класи в боротьбі за свої інтереси; методи і засоби досягнення цих цілей і завдань; з *означ.* загальний напрямок, характер діяльності держави, певного класу або політичної партії; з *означ.* напрямок діяльності держави або політичної партії у тій чи іншій галузі в певний період; події і питання внутрішньодержавного і міжнародного суспільного життя; 2) *перен., розм.* лінія

поведінки в чому-небудь, певне ставлення до кого-, чого-небудь // хитрий, ухильний спосіб дій, спрямований на досягнення певної мети; 3) *розм.* у царській Росії – революційна діяльність, участь у революційному русі [27 VII, 81-82].

Однак смислове наповнення слова *політика* значно ширше, що зумовлено як характером політичної свідомості суспільства (людини), так і активним функціонуванням терміна у політичній комунікації. Це засвідчує широка палітра сучасних політологічних визначень, які можна розмежувати на соціологічні та субстанційні. Соціологічний підхід простежуємо, наприклад, у таких дефініціях: „*політика* – це концентрований вираз економіки”, це – „боротьба, суперництво різних зацікавлених груп, що забезпечують баланс, рівновагу суспільних інтересів”, це – „спеціальна діяльність у царині охорони природних фундаментальних прав людини” [див.: 17, 9]. Із субстанційним підходом пов’язуємо такі визначення цього політоніма; *політика* – це „діяльність, спрямована на владу: її одержання, утримання і використання”; це – „сукупність засобів, які необхідні для того, щоб прийти до влади, утриматися при владі і корисно використати її”. Це також „участь у справах держави, скерування її, визначення форм, завдань, змісту діяльності держави”; або ще: „діяльність, спрямована на примусове і мирне розв’язання конфліктів” [див.: 17, 10].

Наведені визначення відображають унікальну сутність *політики*, що охоплює найрізноманітніші типи і форми людської діяльності. Адже за своєю природою вона „є продовженням специфічними засобами світоглядних, філософських, ідеологічних настанов і програм, теоретичних і емпіричних поглядів на суспільство” [20, 18-19].

У філософському аспекті *політика* трактується як „діяльність, що зв’язана відносинами між класами, націями та іншими соціальним групами, ядром якої є завоювання, утримання і використання державної влади” [31, 370].

У більшості тлумачень впадає в око конфронтаційне розуміння природи політики, що можна пояснити яскраво вираженими прагматичними цілями політичної діяльності. В основі цієї діяльності – боротьба за владу. Тому попри очевидні варіювання наведені вище тлумачення *політики* об’єднані семою (експліцитно чи імпліцитно) „*влада*”. У політичному

дискурсі інтенція боротьби за владу може проявлятися у мовленнєвій агресії. Вона притаманна агональному (змагальному) типу відносин, що ґрунтується на боротьбі і перемозі.

У політичному дискурсі виокремлюють також гармонізуючий тип відносин (Анна Михальська), спрямованих на пошук істини та згоди. Невипадково на Заході поширеним є уявлення про *політику* „як практику мистецтва (або науки) керування державами та іншими політичними утвореннями” [12, 515-516]. Доречно зауважити, що наведене вище трактування зближується з історично первинним значенням слова „*політика*”, яке походить від давньогрецького „*politike*” і означає „мистецтво здійснювати спільні справи, співіснувати громадою, управляти державою” [20, 26]. Однак, як зазначає „Короткий оксфордський політичний словник”, „таке визначення *політики* украй, а можливо і за своєю суттю суперечливе. Існує значна незгода з приводу того, які аспекти соціального життя слід вважати за „політичні” [12, 515]. Йдеться, таким чином, про встановлення меж політики, самого предмету науки про політику – політології, а відтак – про семантичне наповнення слова *політика*.

Попри розмаїття підходів до визначення сфери політики їх можна звести до двох основних: з одного боку, „у суспільстві неможливо знайти хоча б один факт, який залежно від обставин не міг би набути політичного забарвлення. Подія на залізниці чи авіаційна катастрофа, неврожай чи стихійне лихо, технологічна інновація або наукове відкриття мають політичний аспект настільки, наскільки вони зачіпають інтереси людей, можуть бути відповідно інтерпретовані або мати політичні наслідки. Все суспільство в цілому є політичним, якщо розглянути його з цієї точки зору” [20, 14]; з іншого боку, „найпоширеніше значення цього слова припускає, що сфера політики набагато вужча: часто вважають, що політика постає тільки на рівні урядування та держави й має бути пов’язана з міжпартійною боротьбою” [12, 515]. Такі, здавалось би, взаємовиключні, полярні погляди на політику дозволяють, однак, сформувати цілісне, системне розуміння цієї політичної науки: *політологія* – це наука про політику та її взаємовідносини з людиною і суспільством, одна із складових системи наукових знань людства, його духовної культури, активний чинник суспільного прогресу [20, 8].

Політика як форма суспільної життєдіяльності нерозривно поєднана із мовленнєвою діяльністю, а якщо ширше – із комунікацією, що передбачає спілкування, обмін думками, знаннями, почуттями, схемами поведінки тощо [10, 7]. Незалежно від різновиду комунікація (інтраперсональна, міжособистісна, групова, масова, міжкультурна) сприяє реалізації чи не основної у політиці консолідаційної функції – узгоджувати приватні (групові) інтереси та загальні, суспільні, забезпечувати їх єдність.

Міждисциплінарний характер політології як науки про політику, її зв'язок з іншими антропоспрямованими науками – політичною психологією, когнітивною лінгвістикою і теорією комунікації – розширює смисловий потенціал концепту *політика*. Тому логічно окреслити сутність поняття *політика* в координатах тріади згаданих вище дисциплін: *політика* – це синтез політичної свідомості, політичної і комунікативної поведінки, пов'язаних із політичною дійсністю, створеної (безпосередньо чи опосередковано) певним суспільством. У цьому визначенні ключовим поняттям є політична свідомість, оскільки і політична, і комунікативна поведінка зумовлені тим, як людина сприймає політичну дійсність. *Політична свідомість* – це сукупність соціально-психологічних феноменів, пов'язаних зі ставленням людини до влади і її соціальних інститутів. Про політичну свідомість можна говорити тоді, коли людина (суспільство) неформально визнає певну систему влади і свідомо надає їй переваги перед іншими системами [21, 316]. На когнітивному рівні це пов'язано з мовною картиною світу, яка, відображаючи передусім концептуальну (поняттєву) картину світу, не є при цьому „дзеркальним відображенням світу і не відкритим „вікном” у світ, а саме картиною, тобто інтерпретацією, актом світорозуміння, вона залежить від призми, через яку здійснюється світобачення” [28, 179].

Мовна картина світу – явище історичне, мінливе, оскільки є „результатом взаємодії мислення, дійсності і мови як засобу вираження думок про світ в актах комунікації” [28, 179]. Що стосується термінів-політонімів, то мовленнєва реалізація їх мовних значень обов'язково закладає в їх семантику емоційно-оцінний заряд. Він детермінований, по-перше, суб'єктивним характером мовлення, відображеним у ньому різним досвідом адресанта і адресата; по-друге, природою самої пам'яті людини:

на думку М. Амосова, у кожного адресата відповідь спершу нотується у тимчасовій пам'яті, а потім аналізується за двома програмами: смисловою і почуттєвою. При цьому спершу програмується ідея відповіді, а після цього підбираються слова відповідно до бажань, намірів, що є наслідком почуттів” [1, 187-189]. Отже, оцінний та емоційний чинники імпліцитно закладені в самій природі людського спілкування [22, 51]; по третє, притаманна для політичного дискурсу зміна суспільної оцінки денотата веде до перерозподілу семем і сем у семантиці слова.

Ілюстрацією, коли „почуттєвого забарвлення” [1, 187] набувають абстрактні поняття, може служити семантичний розвиток слова *політика*. За ЕСУМ, воно походить від грецького *політикῆ* у значенні „державна діяльність, політика”. І хоча „Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV-XVIII ст.” Є. Тимченка фіксують лише слово *політик* у значенні „політик, державний муж” [Тимч. II, 159], можна припустити, що раніше староукраїнська мова запозичила слово *політика*, (пор. *політія* „правління” – Тимч. II, 159), на основі якого утворилося похідне *політик*, тобто „той, хто займається питаннями політики”.

Як засвідчують спостереження, розвиток слова *політика* в українському політичному дискурсі постійно еволюціонує в бік наростання негативної конотації через вплив суспільно-політичних чинників: в умовах майже постійної бездержавності саме цієї „державної діяльності” Україна проводити не могла. Відтак у мовному вияві слово втрачало свій семантичний центр – первинне значення, перестаючи бути самим собою. Натомість у „Толковом словаре” В. Даля першим значенням подається якраз „наука державного управління” [Даль III, 261].

Для з'ясування внутрішнього змісту концепту, крім зіставних характеристик, доречним є звертання до народного світобачення. *Політика* в народній свідомості асоціюється з чимось підступним, нещирим. Це й відбито у пареміях, зафіксованих у фундаментальних працях української пареміографії: „Українські приказки, прислів'я і таке інше” Г. Номиса та „Галицько-руські народні приказки” І. Франка. Маючи характер переважно формально простих речень чи коротких ланцюжків речень, які стисло відтворюють комунікативну ситуацію, ці народні вислови є носіями значного прагматично-смислового навантаження: *1. Де багато політики,*

там щирости мало (Політикою в згйднім значіню називають усяке крутіїство або пусу бесіду). 2. *Не знає політики* (Не знає звичайних форм товариського поводження). 3. *Політика є укритта обмана* (Песимістичний погляд на фальшивість товариських форм). 4. *Що то політика? – Нещирість. – А шпекуляція що? – Циганство.* (Рішучий вислов думок, виражених у ч. 1 і 3). 5. *Як буде політика, то буде риль і мотика* (Значіне неясне, щось немов мудроване) – читаємо в І.Франка [5 III, 755-756]; *Що то політика? – Нещирість.* – читаємо у Г. Номиса [30, 83]. Як бачимо, у наведених паралелях, які відбивають певну паремійну асиметричність у тлумаченні концепту *політика*, четверта паремія пареміологічного словника І. Франка частково перегукується з паремією Г. Номиса, характеризуючи таким чином спільне уявлення про політику. Неважко помітити, що у наведених соціально-політичних контекстах слово-поняття *політика* розширило свою семантику, причому у напрямку прирощення негативними оцінними значеннями, пов'язаними з поведінкою, зокрема комунікативною: 1. Лінія поведінки в чому-небудь, певне ставлення до кого-, чого-небудь. 2. Хитрий, ухильний спосіб дій, спрямований на досягнення певної мети. Такі зміни в семантиці слова *політика* набули загальнонародного усвідомлення й зафіксовані в загальнономовних словниках [27 VII, 81].

Роль суб'єктивного чинника у концептуалізації політичної дійсності відбивають і деривати, у структурі яких простежується також прирощення емотивної конотації, а в результаті – ніби подвоєння свого семантичного потенціалу. Наприкінці ХІХ ст. у західноукраїнському політичному дискурсі побутували політоніми, більшість яких посилювала свій емотивний заряд; *політичний, політикан* „безпринципний політик, інтриган”, *політикувати* „розмовляти про політику, надзвичайно чемно, ввічливо поводитися, маніжитися”, *політикуватися* „вести один з одним політику; дипломатничати” [СЖН II, 690]. Фіксує „Малорусько-німецький словник” Є. Желехівського і С. Недільського також політонім-комполіт *політико-економіст* [СЖН II, 690].

„Семантична прозорість більшості похідних одиниць виконує, таким чином, різні функції, – зауважує О. С. Кубрякова: – полегшує сприйняття слова з огляду на його зрозумілість, „вгадуваність”, але, що, напевно, ще важливіше, полегшує оперування новими поняттями, включаючи їх у звич-

ний світ речей і експліцитно указуючи на конкретний характер зв'язку нового зі старим" [13, 156]. І далі: „Звичайно, позначенню у довкіллі підлягає тільки те, що уже відображено у свідомості людини, і в цьому смислі іменується, власне, не стільки сама річ чи явище, скільки концепт, створений людиною стосовно цієї речі, у зв'язку з нею і т. п.” [13, 165].

Частина наведених вище термінів (*політика, політичний, політикуватися*) поповнила реєстр „Словаря української мови” за ред. Б. Грінченка. У цій лексикографічній праці, яка за своєю джерельною базою, добром лексичного матеріалу зорієнтована на народну основу – на „слова народної мови”, питома вага термінів (зокрема політонімів) є порівняно меншою, ніж у словнику Є. Желехівського і Є. Недільського, що відчутною мірою репрезентував західноукраїнську мовну практику. Його більша насиченість політичними поняттями пояснюється порівняно сприятливішими суспільно-політичними умовами в Галичині й на Буковині, що перебували у складі Австрії. Як зазначає Ю. Шевельов, тут „діяла відносно ліберальна конституція 1867 р. Розділ про права громадян давав повну свободу місцевим та приватним чинникам у царині освіти (§17), в §19 говорилося: „Усі народності держави, що належать до різних рас, рівноправні: кожна має непорушне право зберігати й плекати свою національність і свою мову. Держава визнає за всіма мовами, вживаними в монархії, рівні права на вживання в школах, і на різні акти громадського життя”. Так у полікультурному просторі Австрії, де проживали чехи, словаки, українці, поляки, серби, хорвати, словени, закладались основи міжкультурної комунікації, вироблялись пріоритети, які згодом будуть названі „європейськими цінностями”. Звісна річ, загальну картину мовної ситуації в Галичині наприкінці ХІХ ст. не слід наївно ідеалізувати, бо „коли прикласти абсолютну мірку, то виявиться, що стан української мови в Галичині був вельми далекий від нормального стану мови, яку підтримує й охороняє держава, скажімо, французької мови у Франції, чи шведської у Швеції [34, 26]. Мало не в кожному окремому випадку, – зауважує Ю. Шевельов, – щоб відстояти конституційне право, українці мали витримати зтяжну й запеклу суперечку з польською адміністрацією... Як наслідок історичних обставин на 1900 р. українці в Австрії мали відносно розвинену пресу – де широко

друкувалися й автори з підросійської України – і шкільництво...” [34, 19-20].

Саме у мові преси, орієнтованій на масового читача-адресата, відбувається апробація і відбір термінів. Упорядкуванню управлінської термінології державних документів, що виходили німецькою та слов'янськими мовами, мав посприяти перекладний словник: „Die juristisch-politische Terminologie für die slawischen... Sprachen Österreichs” („Правничо-політична термінологія для слов'янських мов в Австрії”, 1853) [36]. Окрім мовної складової, це лексикографічна праця мала й суто політико-прагматичне завдання – для гнучкішого й ефективнішого керівництва державою посприяти формуванню у громадян, висловлюючись сучасною термінологією, правової свідомості, оскільки, як відомо, незнання законів не звільняє від відповідальності перед ними, а знання й поготів. В укладанні цієї колективної праці взяли участь відомі на той час слов'янські вчені Карел Ербен, Яків Головацький, Вук Караджич, Франц Міклошич на чолі з керівником комісії П.-Й. Шафариком. Не буде перебільшенням сказати, що український варіант юридично-політичних термінів цього словника досить відчутно вплинув на становлення сучасної терміносистеми політонімів. Реєстр словника охопив семантично різнопланові групи, підтверджуючи думку сучасних політологів, що межі політичної науки, або політології, „визначити досить складно” [20, 14], оскільки „політична наука стосується всіх явищ і сфер життя [20, 15]. Словник синтезував:

1) терміни, пов'язані із суспільно-державним ладом, зокрема: а) назви знаків і символів державної влади: *прапор (194), державний герб (180), крест заслуг (236), медаль заслужений (236)*; б) назви установ й органів державної влади та управління: *ратуши (174), уряд (90), урядувати (98), найвищий суд (106), верховний суд (100), рада громадска (104), громадській архів (104), комісія в справах законів (108), секретаріат (194), канцелярія (90), староство (119), посольство (106)*; в) назви представників органів державної влади та управління: *урядник (90), губернатор, правитель (112), міністер (119), сенатор (195), посол (106), чиновник (98), член ради (174), війт, староста (259), скарбник (130), секретар (194)*; г) терміни, співвідносні із діяльністю адміністративних органів: *держава (99), міністерство (94),*

відомство (90), дирекція (94), засіданє ради (174); патронат церкви (13); г) назви офіційних державних документів: протокол справ (109), декрет (128), книга карних законів (108), резолюція (182), ухвала (191), договір (197), лист гербовий (270), грамота гербова (270), печатка (129), свідоцтво (96), посвідченє (110), довіренность (253), дорученє (291); д) назви одиниць територіально-адміністративного поділу: край (230), округ (221), повіт (230), староство (230); е) назви соціальних груп населення, їх прошарків і представників: дворянство (122), панство (114), учительство (192), інженієрство (105), купецтво (110), господар (92), інженієр (105), робітник (91), слуги (116); є) назви, що виражають позитивні явища у суспільно-політичному житті: вільномисліє (97), добродійство (177), рівноправность (112), мирний конгрес (97), опікунство (264), обов'язок опікуна (264), ухвала громадска (104); ж) назви, що виражають негативні явища у суспільно-політичному житті: беззаконність (108), насильство (110), безправність (176), паницина (184), перекрутити право (236), святотатьство (131), розкол віри (181), переворот (222), безчинство (224), злочинство (235), насильник (110), перекиньчик (219); з) назви репресивних органів, їх представників та результатів діяльності: поліція (93), жандарм, жандармерія (105), допит (126), судити (183), в'язниця (98);

2) терміни, пов'язані з політико-економічною сферою: а) назви загальних економічних понять: торгівля (117), ціна (249), купля (117), товар (96), плата (97), рахунок (91), податок (92), патент (94), валюта (95), фабрика (90), магазин (109), продавець (242), каса (179), бухгалтерія (122), сума (103); б) поняття, що стосуються політико-економічної діяльності і тих, хто її здійснює: пожитки і доходи (105), обіг грошій (103), веденє рахунків (175), дохід, рента (181), видаток грошій (103), почесна плата (123), такса (114), катастр ґрунтовий (114), зробити контракт (253), міністерство торгівлі (118), фундація (98), безплатний договір (224), поділ судовий (106), збанкрутовати (91), банкрутство (91), експедитор (90), фабрикант (90), митник (284).

3) Політико-юридична термінологія охоплює політоніми, що означають: а) загальні, власне юридичні поняття: право (94), законодавство, правознавство (176), суд (90), закон (95); б) поняття, пов'язані із системою прав, свобод і обов'язків громадян: свобода (181), право громадске (104), право областне (212), пра-

во домове (119), лісове право (96), пільне право (95), право церковне (129), право звернення (185), право до спадку (120), фонд церковний, фонд науковий, фонд шкільний (95), сила права (176), пенсія (186), рівність голосів (112); в) осіб, чия діяльність стосується сфери права: правник (128), правознавець (176), правозаступник (176), засідатель (106), присяжний (108), законодавець (108), судовий урядник (106), судовий комісар (128); г) поняття, співвідносні з юридичною діяльністю, правосуддям: слідство (177), арешт, арештовати (240), домовий арешт (118), підсудний (106), лжесвідок (92), порядок судовий (95), практика судейства (184), свідчене (282), суд присяглих (194), вирок судій (184), стаття (293), програти справу (186).

До корпусу політонімів, що поєднані із політико-культурною та релігійною царинами, увійшли: а) назви явищ, фактів культурного та наукового життя: школа (119), гимназія (113), головна школа (119), інститут (125), академія (212), ректорат (178), факультет (91), фонд науковий (95), степень академічеській (112), училище (192), шкільний уряд (192), поле науки (228), газета (179), редакція (178); б) сакральні терміни: віра, релігія (111), богослуження (181), правити літургію (службу Божу) (198), набоженство (112), сила духа (102), покута (130), монастир (131); в) назви репрезентантів культурно-наукової та релігійної царин: учитель (90), директор (129), ректор (178), патрон школи (192), священник (102), патрон церкви (131), душ пастир (195), єдиновірник (112).

Як бачимо, реєстр українського варіанту словника досить системно відбив багату палітру політичного життя. Переважна більшість наведених вище політонімів (як власних, так і запозичених), адаптувавшись до норм сучасної української літературної мови, успадкована терміносистемою сучасної політології. Ця історично стійка частина реєстру аналізованої лексикографічної праці заклала підмурівок для подальшої систематизації і кодифікації політичного словника.

Варто пам'ятати, що видання словника припало на час, коли в Галичині поширювались ідеї москвофільства. Як відомо, одним із його прихильників пізніше став колишній соратник Маркіяна Шашкевича Яків Головацький – співукладач словника. Тому реєстр його українського варіанту перенасичений словами, які з погляду норм сучасної української літературної мови

кваліфікуються як росіянізми. Йдеться про слова типу *власть* (сучасне *влада*), *полновластіє* (с. *повновладдя*), *безправність*, *безправіє* (с. *безправність*), *повинність* (с. *повинність*), *св'язь громадска* (с. *зв'язок з громадою*), *собраніє* (с. *зібрання*), *свобода в7роіспов7данія* (с. *свобода віросповідання*), *тайне товаришество* (с. *таємне товариство*), *приказ* (с. *наказ*) та багато ін. Зберігши завдяки ядерній частині слова – кореню – своє старе значення і набувши нових афіксів, назви такого типу також поповнили сучасний політичний словник.

Проблема полягає, звичайно, не у правильному чи неправильному слововжитку, бо коли мова неунормована, не має кодифікованої граматики і правопису, відповідно упорядкованих словників, дуже непросто спрогнозувати, яке слово виявить свою життєздатність, свою, сказати б, „українськість”, а яке не приживеться у структурі мови. Проблема закорінена у площину мовної, а відтак й історичної ідентичності. Свого часу на цій проблемі загострював увагу Є. Маланюк: „Є у нас недобра й недоцільна звичка „перекладати” той твір [„Слово о полку Ігоревім”], уважаючи його мову за трудну і незнану, майже чужу (а то ж є київська літературна мова XII ст., поважно „зукраїнізована”, пересипана словами й реченнями, живцем взятими з живої розмови). З тією звичкою треба рвати. „Слово” (зрештою так само, як „Поученіє Мономаха” і ряд зацілілих творів XI-XIII ст.) ми мусимо засвоїти цілком, зробити його невід'ємним складником нашої історичної *пам'яті* (підкреслення Є. Маланюка) і нашої культурно-історичної *свідомості* (підкреслення теж Є. Маланюка) [15, 40]. Із сучасних лінгвістичних позицій інтерпретується також зменшення впливу староукраїнської мови на сучасного українського словника: „Значна частина спільних колись елементів староукраїнської та староросійської літературних мов не стала надбанням нової української літературної мови і мовною свідомістю сучасного мовця сприймається як елементи суржику чи російської мови, проте ці одиниці продовжують уживатися в різних українських діалектах, а деякі з них і дотепер збереглися в українських прізвищах” (Л. Л. Гнатюк) [див: 2, 94].

Недооцінювати вплив староукраїнської мовної спадщини на становлення сучасного політичного дискурсу – значить штучно редукувати історичну тяглість українського політичного слов-

ника, який мовними узами в'яже нас з політичною культурою Київської Русі – „ранньої Української держави” [19, 194]. Адже і історичному розвитку мова незрівнянно життєздатніша і довговічніша за будь-які форми існування суспільного ладу. На думку сучасних мовознавців, аналізований вище термінологічний словник „є феноменом, що заслуговує на особливу увагу при спостереженні над становленням суспільно-політичної термінології [...]”. Це була перша колективна праця, яка допомогла майбутнім славістам-термінознавцям користуватися і позитивним, і негативним досвідом тих, хто стояв біля витоків термінографічної практики у слов'янознавстві” [18, 38-41].

В аспекті нашої теми ця праця наклала виразний відбиток на когнітивну конфігурацію мегаконцепту *політика*, давши основний ключ до його розуміння – систему понять. Власне концептуальна (поняттева) картина світу є квінтесенцією для політичного способу мислення. Симптоматично, що політико-філософський термін *політичний спосіб мислення* фіксує згаданий вище термінологічний словник [36, 212]. У політичній комунікації цей політонім набуває додаткового смислового наповнення, оскільки притаманний людині спосіб мислення дає їй змогу по-своєму сприймати політичне буття, залежно від рівня і характеру політичної культури. Адже саме в політичній культурі зосереджено знання і уявлення людини про політику, її емотивне ставлення до неї. Тому політична культура мотивує політичну і комунікативну поведінку людей і характеризує водночас їх політичну свідомість. Позаяк у структурному вимірі політична свідомість, окрім психології, формується також з ідеології, то залежно від останнього чинника у сучасній політичній психології розмежовують тоталітарний, авторитарний, демографічний, ліберальний та інші типи політичної свідомості.

Ясна річ, кожен із різновидів має своє мовне забарвлення. Ліберальний тип політичної свідомості знайшов своє відображення в українському варіанті словника „Правничо-політичної термінології для слов'янських мов Австрії”, (1851) [36]. Він співвідноситься з такими політонімами: *сила права* (176), *толеранція* (215), *закон виборовий* (269), *порядок виборовий* (269), *право бути вибраним* (269), *мандат виборовий* (269), *голос виборчій* (269), *давати голоси (голосувати)* (223), *числити голоси (голосочисленє)* (194), *рівна квота* (186), *фракція* (96),

публічно обголосити, обнародувати (217), нижча палата (277) та ін. За цими втіленими у слові явищами політичного життя постає характер політичної системи, місце і роль людини в політиці.

Якісно інше смислове наповнення концепту *політика* диктує тоталітарний тип свідомості. Він виражений специфічними вербальними засобами, які із легкої руки Джорджа Оруела отримали назву новомови [16, 300], яка скерована не на пізнання світу, а на його фальшування. У тоталітарному суспільстві вона служить засобом політико-психологічного маніпулювання. Розкриваючи механізм маніпуляції масовою свідомістю через новомову, Д. Оруел зауважує: „Новомова [...] була розроблена для того, щоб обслуговувати ідеологію англо-соцу, або англійського соціалізму [...]. Новомова повинна була не тільки забезпечити знаковими засобами світогляд і мисленнєву діяльність прихильників англо-соцу, але й зробити неможливими інші напрямки думки [...]. Лексика була сконструйована так, щоб точно, а часто й досить тонко виразити будь-яке дозволене значення, потрібне члену партії, а крім того, відсікти всі інші значення, а також самі можливості прийти до них обхідними шляхами. Це досягалось винаходом нових слів, але в основному виключенням слів небажаних й очищенням тих, що залишилися, від неортодоксальних значень – по можливості від усіх похідних значень [...]. Призначенням новомови було не розширити, а звужити горизонти думки, і опосередковано цій меті служило те, що вибір слів зводили до мінімуму” [16, 200].

Як бачимо, деформація мови неминуче деформує мислення. Програмованість лексики новомови на „єдинодумство” призводить до оглушення людини, перетворює її в істоту вегетативну, біологічну. В утвердженні новомови домінував принцип: „...чим менший вибір слів, тим менша спокуса задуматися. Передбачалось, що врешті-решт членороздільне мовлення буде народжуватися безпосередньо в гортані без участі вищих нервових центрів ” [16, 206]. Так мала відбуватися трансформація у людину-зомбі, яка позбавлялася здатності не то що думати інакше, а думати взагалі. Перед цим слід було сформувати таких носіїв мовного коду, зі свідомості яких були витіснені базові людські цінності і відповідні слова-поняття. У такого типу змодельованій політичній дійсності першорядні концепти-політоніми по суті були табуовані в за-

родку: „слова [...] „честь”, „справедливість”, „мораль”, „інтернаціоналізм”, „демократія”, „релігія”, „наука” просто перестали існувати” [16, 204].

Однак реальне життя багатше за будь-які схеми. Як зауважує у своїй аналітичній культурологічній праці „Синергетична концепція культури” А. Свідзінський, „проникливі констатації і прогнози, зроблені Дж. Оруелом після першого десятиліття існування тоталітарного ладу в СРСР, були згодом суттєво „збагачені” життям. Воно перевершило видатну уяву цього автора” [26, 172-173]. Наведені вище мовні знаки, навпаки, досить активно циркулювали у радянському публіцистичному дискурсі, набувши відповідної ідеологічної заакцентованості на кшталт: „*пролетарський інтернаціоналізм*”, „*комуністична мораль*”, „*радянська демократія*” тощо, натомість *релігія* оголошувалась „*пережитком минулого*”, „*опіумом народу*” тощо. „Свідомо підібрані мовні знаки служили колишній системі не стільки для переконання, скільки для підкорення людської психіки, деіндивідуалізації особистості” [29, 90]. З погляду сучасної політології, така людина кваліфікується як *неполітична істота*. „Оскільки в СРСР *політику* як галузь відносин і форму діяльності людей монополізувала верховна партійна влада, то пересічні особи, не розвиваючись політично, мирилися зі своїм становищем *неполітичних істот*, зливалися й губилися у політичному процесі, перетворювалися на об’єкт і засоби політико-психологічного маніпулювання” [20, 334-335].

У політичній комунікації між владою-адресантом і суспільством-адресатом основною функцією є персуазивна (регулювання світогляду і поведінки громадян). В офіційній риторичній радянського періоду для підтримання ідеологічних міфів активно використовувались у політичному словнику ідеологеми-евфемізми типу *розвинутий соціалізм, час величких звершень, переможна доба, торжество ленінської національної політики, розквіт і взаємозбагачення мов соціалістичних націй і т.п.* У психологічному вияві така евфемізація продукувала у масовій свідомості стереотипи подвійного мислення, подвійної моралі, подвійної поведінки, а в семантичному аспекті призводила до девальвації слова, бо внаслідок „розквіту і взаємозбагачення”, „мови соціалістичних націй” звужували свої

функціональні можливості, втрачали свої національно-специфічні особливості через деформацію різних мовних рівнів.

Оцінність суспільних явищ радянської доби характеризувалась у наперед запрограмованих координатах, відповідно стандартизованих до ідеологічних лекал. Маніпулятивну природу цієї ідеології розкривають асоціативні означення до іменника *політика*. Корпус загальноживаних означень до цього слова-стимулу під час психолінгвістичного експерименту охопив 44 реакції-асоціації. Неважко догадатись, що коли *політика радянська*, то вона повинна б характеризуватись словами із позитивною конотацією: *миролюбна, справедлива, добросусідська, національна, державна, прогресивна, ленінська, мудра, цілеспрямована, інтернаціональна, антифашистська, розумна, активна, чесна, антивоєнна* [4, 223]. *Політика* тих, хто виступав, скажімо, проти війни СРСР в Афганістані, характеризувалась як: *зрадлива, антирадянська, реакційна, рейганівська, ворожа, буржуазна, нерозумна, зрадницька, агресивна* тощо [4, 223].

У штапованій, пронизаній ідеологемами мові важко побачити глибину політологічної аналітичної думки. Зрештою, світопізнавальні, світопояснювальні засади є апріорі неприйнятними для новомови, культивування якої у неформальній, неофіційній, так би мовити, політичній комунікації, часто супроводжувалось „вживанням непристойних виразів, у яких виразно акумульоване гостро негативне ставлення до всього на світі. Чітке пояснення цього явища дає такий анекдот: „*Комунізм неможна побудувати без діамату, істмату і просто мату*” [25, 209].

Наївно було б вважати, що новомова – продукт лише радянської доби. Звертаючи увагу на універсализм і живучість цього явища, І.Дзюба зауважує: „...Сама собою новомова супроводжує існування всіх суспільств, де правляча верства створює свою ідеологію з потреби обґрунтувати й увінчати державні священнодійства” [7, 786]. Її реставрацію простежуємо на сучасному етапі, тепер уже в оновлених шатах державницької риторики. У цій риторичній, лейтмотивом якої є ідеологема „*розбудова держави*”, культурологи і політологи вбачають „її спекулятивний, демагогічний сенс”, спрямований на збереження етатистських настроїв та патерналістських взаємин в країні, блокування інституційних реформ і, по суті, консервацію совєтсько-авторитарної системи влади” [23, 7].

У такому разі доречно, мабуть, звернути увагу на взаємодію двох понять – *політика і мораль*, синтез яких закладений у базовому значенні слова *політик* „державний муж”. Однак на сучасному етапі впадає в око втрата дериватом *політик* свого первинного значення. У зв’язку з аксіологічною переорієнтацією у соціально-політичних контекстах часто згадується ім’я італійського філософа Н. Макіавеллі, який нібито стверджував несумісність цих понять у політичній дійсності. Поширеною є думка, що цей мислитель проповідував політичне дворушництво, як сказали б сьогодні, „подвійні стандарти”, бо, мовляв, „в політичній боротьбі вважав за можливе в ім’я великої мети ігнорувати закони моралі і використовувати будь-які засоби, виправдовував жорстокість і віроломство правителів у їх боротьбі за владу” [31, 253-257].

З погляду теорії комунікації тут має місце підміна аксіологем автора-адресанта й інтерпретатора-адресата. Говорячи про „матеріальний інтерес”, „силу” як цінності влади, Н. Макіавеллі „безсторонньо описував політичні звичаї правителів свого часу, які, йдучи неухильно до наміченої мети, не обмежували себе у виборі засобів, не вагалися щодо можливих жертв” [20, 18]. Відтак в його ученні закладений неабиякий когнітивний потенціал, який дає змогу розкрити комунікативні стратегії і тактики політичного дискурсу, різновиди комунікативної мімікрії, основна мета яких як тоді, так і тепер – боротьба за владу.

В умовах тотальної політизації сучасного життя, що супроводжується нівелюванням духовних цінностей, смислові межі концепту *політика* розширюються за рахунок прихованих чи неприхованих суспільно-політичних конотацій. Невипадково „дослідники слов’янських мов звертають увагу на дедалі частіше побутування в негативних контекстах слова *політика* та його дериватів” [11, 108]. Інтенсивне розширення прагматичного компонента простежується під час метафоризації як особливо виразного засобу у створенні мовної картини світу. Продуктивність метафоричного омовлення політичної дійсності зумовлена антропометричним характером цього вторинного засобу номінації – здатністю людини порівнювати новопізнане „за своїм образом і подобою”, виражаючи, звичайно, ставлення до пізнаного. Оцінка та емоції, з одного боку, формують конота-

тивний компонент в значенні слова і надають таким чином мовній картині світу національно-культурного забарвлення; з іншого – формують архітектуру оцінно-експресивної метафори. Порівняно з іншими різновидами метафор у номінативно-функціональній класифікації (ідентифікуюча, чи індикативна метафора, когнітивна метафора, образна метафора) оцінно-експресивна метафора є найскладніша за будовою [28, 190-201]. З когнітивного погляду основною передумовою для метафоризації вважається так званий модус (принцип) фіктивності – припущення про подібність однієї реалії з іншою. Смісл цього модусу виражається формою „*як ніби*” [28, 186]. Таке образно-асоціативне уявлення базується на певних стереотипах, які є свого роду орієнтирами у сприйнятті дійсності. Стереотипи, пов’язані з концептом *політика*, здебільшого викликають негативні асоціації.

Концент *політика* передано такими оцінно-експресивними метафорами:

Політика – кухня: „Політик, друже мій, так як кухня. Зазирнеш до середини, як що робиться, то й апетит тобі відбере. А про всі та сварки та лайки – мій Боже!” [32 XXXXV, 295]. Прагматичні компоненти метафори (імплікатури) – „щось приховане”, „відразливе”, „нещире”.

Політика – гроші: „Політичний вплив – це зараз не голоси, а гроші на передвиборну кампанію. Політика дорого коштує” [3, 3]. Прагматичні компоненти метафори – „кон’юнктура”, „обман”, „продажність”.

Політика – багатство: „Зараз домінує так звана політика, яка передусім переслідує свої цілі – набуття влади, а набуття влади – означає набуття багатства” [9, 6]. Імплікатури: „вузький прагматизм”, „егоїзм”.

Політика – вузька призма: „Біда політиків, не тільки українських, у тому, що вони все бачать крізь призму політики. Політикові потрібно, щоб він хоч інколи забував про політику, а пригадував, що він – людина” [6, 6]. Прагматичні компоненти метафори „заполітизованість світогляду”, „викривлене сприйняття дійсності”, „відірваність від людського Я”.

Політика – заповідник: „Українська політика стала сьогодні заповідником для кар’єристів, сприятливим середовищем для розвитку вірусу відкритого ігнорування юридичних і

моральних норм. Потрібні ліки. Де їх шукати” [8, 6]. Прагматичні компоненти метафори – „самоізоляція”, „подвійні стандарти поведінки”. Мимоволі згадується Франкове:

Ех, якби я геній був!

Я б вам душі переродив,

Я б вам випрямив хребти,

Я б мужів з вас повиводив... [33 III, 267-268]

З комунікативно-прагматичного погляду адресату для розуміння метафори потрібно не тільки знати свою мову (мовна компетенція), але й володіти спільними з адресантом фоновими уявленнями. Імплицитний характер оцінно-експресивних метафор потребує від особистості адресата установити, не що мовець сказав, а що він мав на увазі. Від того, настільки перетинаються комуніканти в зоні пресупозиції, залежить ефективність комунікації.

Слід зауважити, що у концептуалізації політичної дійсності мають місце оцінки, у яких політика асоціюється не лише як *ніби* з „чимось нечистим”, а й як *ніби* з „чимось високим”. Мабуть, дасться взнаки вплив втраченого на сьогодні семантичного центру слова *політик* – його стилістично високого первинного значення „державний муж”. У кожному разі, комунікативна інтенція актуалізувати це значення простежується в інтерпретації Є. Сверстюка: „В суспільстві має панувати думка, що *політика* – це висока і відповідальна справа. Брудною політику роблять брудні люди. А гідні люди роблять навколо себе здорову атмосферу. Я проти того, щоб у людей було упередження, що політика є брудною справою” [24, 7].

Поширеною у сучасних політично орієнтованих публіцистичних текстах є когнітивна метафора *гра в політику*. Ця словесна формула асоціативно пов’язана з різними консітуаціями політичної комунікації: „*Гра в політику* – це коли складними політичними і соціальними проблемами займаються поверхнево, по-аматорськи, в коротких перервах між іншими справами, перетворюючи це заняття на приємне проведення часу, придбання дешевої популярності або додатковий і необтяжливий приробіток до зарплати. *Гра в політику* – це коли десятки загалом недурних людей регулярно просиджують на різних ток-шоу і намагаються підвищити свій рейтинг звичайним словоблуддям та прилюдним хамством, а не наполегливою

та вмілою організаторською роботою. *Гра в політику* – це коли всілякі ток-шоу починають виконувати функції парламенту, а парламент – функції ток-шоу [...]; коли створюють дедалі більше нових партій, комітетів із „захисту”, „запобігання” тощо, причому вся діяльність цих партій і комітетів зводиться до проведення засідань, написання закликів, які читає мізерна частина населення, та до оповіщення, аби народ з’явився на чергову масовку в зазначене місце [...]. Внаслідок цієї *гри в політику* сама ідея політичного змагання і боротьби – в тому числі масових акцій – поступово дискредитується...” [14, 20]. Словесна формула *гра в політику* семантично зближується з дериватами *політиканство* „поведінка і спосіб дій політикана – політичного ділка, неперебірливого у засобах для досягнення своєї мети” [27 VII, 81], *політиканствувати* „займатися політиканством” [27 VII, 81] і сигналізує, наскільки психолінгвістичне значення аксіологічно глибше від його лексикографічного корелята.

Паралельно з *грою в політику* відбувається і гра словами, зокрема „словами-ланцюгами” (Дж. Оруелл), які „стали одною із характерних особливостей політичної мови ще у першій чверті ХХ ст.; особливий потяг до [...] скорочень був помітний у тоталітарних країнах і тоталітарних організаціях” [16, 205]. Їх засилля із скороченим компонентом *політ-* простежується, наприклад, у „Російсько-українському словнику військової термінології” 1928 р. в.: *політосвітмайно*, *політосвітробота*, *політбій*, *політграмота*, *політдиректива*, *політінспекція*, *політогляд*, *політобслуговування*, *політобставини*, *політвідділ*, *політробітник*, *політкерівник*, *політрулетка*, *політсекретаріат*, *політсклад*, *політуправління*, *політгодина*, *політчастина* [35, 135-136]. Надмірна ідеологізація суспільства, абсолютизація у політиці вузько прагматичної складової – боротьби за владу – призвела у лінгвокультурологічній площині до явища, яке отримало діагностичну назву – „*вимирання слова*”. Воно віддзеркалює маніпулятивну природу так званої „*прагматичної політики*”, яку відомий політолог Євген Головаха влучно назвав „*моментократією*” [23, 40]. Така політична дійсність як основне джерело структуризації внутрішнього змісту концепту, на жаль, не є сприятливою для накопичення у концепті *політика* позитивних асоціативно-оцінних конотацій. Виголошене свого часу передвиборне гасло „*Не словом, а ділом*”

так і залишилось гаслом, а винувате без вини *слово* і надалі залишається вимушеним „антагоністом” діла.

З погляду комунікативного кодексу (система принципів, правил і конвенцій, які регулюють поведінку учасників комунікації), суб’єкти інтеракції ставлять перед собою певні цілі. Спільні цілі сприяють виробленню спільних смислів і досягненню результату. Його розуміння, звичайно, не зводиться до комунікативної рівноваги, яка часто (особливо напередодні виборів) підмінюється „погладжуванням” соціуму. Основою успішної комунікації у політичному дискурсі є взаємодія інтенції мовця-політикуму й інтерпретанти адресата суспільства, простіше кажучи: коли влада розуміє народ, а народ – владу, довіряє владі. Лише за такої умови реалізується принцип комунікативної кооперації (співробітництва) між комунікантом та суспільством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амосов Н. М. Моделирование мышления и психики / Н. М. Амосов. – Киев, 1965. – С. 187-189.
2. Басова Г. Хроніка/ Басова Г. // Мовознавство. – 2011. – №6. – С.92-94.
3. Бжезінський Збігнев. Занепад Європи / Збігнев Бжезінський. // День. – 15 липня 2010 р. – С. 3.
4. Бутенко Н. П. Словник асоціативних означень іменників в українській мові / Н. П. Бутенко [наук. ред. А. Є. Супрун.] – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті „Вища школа”, 1989. – 328 с.
5. Галицько-руські народні приповідки / [зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко] // Етнографічний збірник вид. етнограф. коміс. Наукового товариства ім. Шевченка. – Т. XXII.
6. Гузар Л. „Ми хочемо дати людям трошки світла в сьогоднішній темряві” / Гузар Л. // День. – 15 квітня 2009 р. – С. 6.
7. Дзюба І. Вимирання слова / Іван Дзюба // 3 криниці літ: [у 3 т.] – К.: Вид. дім „Києво-Могилянська акад.”, 2006. – Т.1. – С.780-789.
8. Дубровик А. Заповідник для кар’єристів. Для чого студентам ради, а радам – студенти / А. Дубровик, Л. Жукович // День. – 29 лип. 2009 р. – С.6.
9. Жулинський М. „Коли жито вже вижали, а картоплі ще не вибирали” / М. Жулинський. // День. – 22 серпня 2008 р. – С. 6.
10. Кашкин В. Б. Основы теории коммуникации / В. Б. Кашкин. – М., 2007. – 248 с.
11. Клименко Н. Ф. Динаміка словникового складу сучасної української мови на тлі міжслов’янських паралелей /

- Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. І. Даниленко //Мовознавство.–2003.–№ 2-3.
12. Короткий оксфордський політичний словник / [пер. з англ.] [за ред. І. Макліна, А. Макмілана]. – К.: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2006. – 789 с.
 13. Кубрякова Е. С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира / Б. А. Серебренников, Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова [и др.] // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – 216 с.
 14. Лесной В. Про три стовпи сучасної розвиненої нації / В. Лесной // День. – 16-17 грудня 2011 р. – С. 20.
 15. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури / Євген Маланюк. – К.: Обереги, 1992. – 80 с.
 16. Оруэлл Джордж. “1984” и эссе разных лет / Джордж Оруэлл ; [пер. с англ.] – М. : Прогресс, 1989. – 384 с.
 17. Основи політичної науки: [курс лекцій / за ред. Б. Кухти]. – Ч. 2: Політичні процеси, системи та інститути // Б. Кухта, А. Романюк [та ін.] – Львів: Кальварія, 1997. – 336 с.
 18. Панько Т. І. Українське термінознавство / Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. – Львів: Світ, 1994. – 215 с.
 19. Півторак Г. Українці: Звідки ми й наша мова / Григорій Півторак // Сила м'якого знака [за заг. ред. Л. Івшиної]. – Київ, 2011. – С. 174-220.
 20. Політологія: [підручник] / І. С. Дзюбка, К. М. Левківський, В. П. Андрущенко [та ін.]: [за заг. ред. І. С. Дзюбка, К. М. Левківського] ; [2-е вид., випр. і доповн.]. – К. : Вища школа, 2001. – 415 с.
 21. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О. М. Степанов]. – К. : „Академвидав”, 2006. – 424 с.
 22. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / В. М. Русанівський. – К. : Наукова думка, 1988. – 240 с.
 23. Рябчук М. Дві України: реальні межі, віртуальні війни / М. Рябчук. – К.: Критика, 2003. – 336 с.
 24. Сверстюк Є. “Не можу брудного брати до рук і в душу” / Євген Сверстюк // Високий замок. – 13 березня 2008 р. – С. 7.
 25. Свідзинський Анатолій. Синергетична концепція культури / Анатолій Свідзинський. – Луцьк: ВАТ „Волинська обл. друкарня”, 2009. – 695 с.
 26. Свідзинський Анатолій. Синергетична концепція культури / Анатолій Свідзинський. – Луцьк, 2009. – С. 209.
 27. Словник української мови: [в 11 т.] / ред. кол.: Білодід І. К. (голова) [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970-1980.

28. Телия В. И. Метафоризация и её роль в создании языковой картины мира / В. И. Телия. // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / [Б. А. Серебренников, Е. С. Кубрякова и др.]. – М.: Наука, 1988. – 216 с.
29. Тодор Олена. Перифрази у мові газет / Олена Тодор // Najnowsze dzieje języków słowiańskich. – Українська мова / [red. nauk. Switlana Jermolenko]. – Opole: Uniwersitet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 1999. – С. 88-90.
30. Українські приказки, прислів'я і таке інше / [укл. М. Номис]; [упоряд., приміт. та вступн. част. ст. М. М. Пазяка]. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
31. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. – [5-е изд.]. – М.: Политиздат, 1986. – 590 с.
32. Франко І. На склоні віку // Франко І. Зібрання творів: [у 50 т.] – К., 1986. – Т. 45. – С. 286-299.
33. Франко І. О. Лунатикові // Франко І. Зібрання творів: [у 50 т.] – К.: 1976. – Т. 3. – С. 237-368.
34. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус / Юрій Шевельов // Сучасність, 1987. – 295 с.
35. Якубський С. Російсько-український словник військової термінології / С. та О. Якубські. – Харків, 1928; [фото, передрук з післясловом Олекси Горбача]. – Мюнхен, 1993. – 216 с.
36. Die juridisch-politische Terminologie für die slawischen // Sprachen Österreichs. – Wien, 1851.

Yaroslav Yaremko. Concept „policy” in the ukrainian linguocultural spase

The article dwells upon the concept “policy” as a versatile mental formation, its conceptual and axiological content is researched, the semantic associations are characterized on the basis of the cognitive-discursive approach, connected with concept.

Key words: concept, policy, communication, meaning, connotation, association.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2012 р.